

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПОДБОР И АДАПТАЦИЯ НА ТЕКСТОВЕТЕ ЗА ИЗУЧАВАНЕ НА БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА В ЧУЖБИНА

ЛУЧИА АНТОНОВА-ВАСИЛЕВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
lantonova@ibl.bas.bg

Статията разглежда необходимостта от изготвянето на адаптирани издания на образци от българската художествена литература, които да се използват за обучение по български език и литература в чужбина. Посочват се примери с подобни издания за изучаване на френски език, подготвени във Франция и в Русия, както и примери от електронни сайтове с адаптирани издания. Разглеждат се конкретни примери от обработката на текста във френски издания на В. Юго. Прави се предложение за адаптация на текст от романа „Под игото“ от Ив. Вазов, в която се прилага съкращение на съдържанието, предаване на отделни емблематични части от текста с пояснения и речник, предаване на части от текста с редакция и посочване на оригиналния облик под линия.

Ключови думи: българите в чужбина, обучение по български език и литература, диалектология

THE NEED FOR SELECTION AND ADAPTATION OF TEXTS FOR PEOPLE STUDYING BULGARIAN LITERATURE ABROAD

LUCHIA ANTONOVA-VASILEVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
lantonova@ibl.bas.bg

The article addresses the need for adapted editions of works of Bulgarian literature for the purposes of teaching and studying Bulgarian language and literature abroad. Reference is made to similar French language editions published in France and Russia and examples from web sites with adapted editions. Examples of adapted French editions of works by V. Hugo are discussed as well. The author proposes an adaptation of an excerpt from Ivan Vazov's novel *Under the Yoke* where parts of the text are abridged, individual emblematic parts are supplied with annotations and vocabulary and other redacted sections are presented along with the original.

Keywords: Bulgarians abroad, teaching/studying Bulgarian language and literature, dialectology

В обучението по български език в чужбина в нашата съвременност може да се разграничат два аспекта:

1. Изучаване на български език като чужд. Добре известно е, че изучаването на българския език като чужд споделя тенденцията за стесняването на изучаването на славянските езици и култури. След въвеждането на Болонската система във висшето образование в Университета на Тирана например обучението по български се преобразува от обучение като втори в обучение като трети език. При това броят на часовете спадна от седем на три седмично. Това, естествено, налага да се търсят методи за максимално оптимизиране на възможностите за усвояване на знанията за езика.

2. Изучаване на български език сред учащи се от български произход. За България този въпрос става все по-актуален. В него може да се разграничат две направления:

2.1. Създаването на възможности за възстановяване на културните връзки с населението от български произход – българската историческа диаспора, останала вън от съвременните граници на Република България, както и преселниците от България в чужди страни от миналото. Ареалът на българския език сред този тип от неговите носители обхваща районите на Западните покрайнини на територията на Сърбия, в Република Северна Македония, в Гърция, в Турция, в Румъния, в Унгария, в Украйна, в Русия.

2.2. Постоянно нарастващият брой на българските икономически имигранти в чужбина (Кочева/Kocheva 2016). Ако сред тях не се провежда обучение по майчин език, а заедно с него и по българска литература, история и култура, те, и особено техните потомци, ще бъдат подложени на обезбългаряване.

Мнозинството от българските общности в чужбина изявява категорично желание за запазване на майчиния език и националната самобитност. Затова определено може да се каже, че задачите за установяването на успешни подходи за обучение по български език, история и култура в чужбина в нашето съвремие нарастват. За съжаление обаче, ако сравним методиката и практиката на преподаването на българския език в чужбина с тази на преподаването на други чужди езици, ще установим, че в нея липсват редица полезни подходи. В тази статия бих искала да обърна внимание на един от тях – на подбора и адаптацията на текстовете за изучаване на българска литература от учащи се, живеещи в чужбина. Конкретен повод за разглеждането на проблема ми дава

обучението по литература на кандидат-студенти от български произход от Албания и Косово. Кандидатствайки по реда на чл. 4, ал. 1 на ПМС № 103/1993 г и чл. 3, ал. 1 на ПМС № 228/1997 г., те полагат тест по български език, история и литература, който съдържа въпроси от трите области. Изпитната програма може да се види на сайта на МОН.¹ Изискванията към кандидатите за знания по българска литература обхващат на практика целия материал, който се изучава в средния курс на българското училище. Срв.: „Литература. Автори и произведения: Христо Ботев поезия: „На прощаване“, „Хаджи Димитър“, „Моята молитва“, „Обесването на Васил Левски“; Иван Вазов поезия: „Българският език“, „Отечество любезно“, „Епопея на забравените“, „Левски“, „Паисий“, „Кочо“, „Опълченците на Шипка“; разказът „Дядо Йоцо гледа“; романът „Под игото...“; Димитър Димов романът „Тютюн“; Димитър Талев романът „Железният светилник“.

На равнището на изискванията на общообразователната програма за средните училища в България са и изискванията за знанията за художествените творби. Освен това на оценяване се подлагат следните езикови компетентности: „умее да възприема смисли и да извлича информация от текстове, функциониращи в комуникативната практика; умее да подбира и да съчетава езикови средства с оглед на комуникативната ситуация; владее и умее да прилага лексикалната норма на съвременния български книжовен език; владее и умее да прилага граматичната норма на съвременния български книжовен език; владее и умее да прилага правописната норма на съвременния български книжовен език; владее и умее да прилага пунктуационната норма на съвременния български книжовен език“, както и следните литературни компетентности: „разбира условния характер на художествената литература; познава авторите и литературните творби от конкурсната програма, в т.ч. съдържанието, историческия контекст на създаването им и свързаните с тях процеси в българската литературна история; притежава знания за строежа и функционирането на художествената творба“.

В действителност кандидат-студентите от българската диаспора владеят български език само на битово равнище и при това в неговия местен, регионален вариант – т.е. те владеят само съответния български диалект. До известна степен изключение от това правят българите в Украйна и Русия, както и на някои други места, където в средните училища се преподава български език. Но трябва да се има предвид, че и там броят на часовете по български език и литература е твърде ограни-

чен, за да се постигнат задачите на учебната програма в пълен размер. За мнозинството от българите в Косово и Албания например писмената норма на съвременния български книжовен език, българската граматика, както и културната лексика са напълно неизвестни. Те никога не са ги изучавали, а и не са имали възможност за системни контакти с български медии или други средства за масова информация, разпространение на култура и знания. Макар че българският език е не чужд, а майчин за учащите се от българската диаспора зад граница, липсата на възможности за употреба на майчиния език вън от семейната среда и сферата на битовото общуване води до големи затруднения не само при изучаването на художествената литература, но и при обществено-културната комуникация изобщо. В това отношение техните възможности практически се изравняват с тези на чужденците.

Лексикалните минимума по български език като чужд за нива А1, А2, В1, В2, С1 съгласно Европейската езикова рамка следва да бъдат: ниво А1 – около 780 лексикални единици; ниво А2 – около 1300 лексикални единици; ниво В1 – около 2 300 лексикални единици; ниво В2 – малко повече от 5 000 лексикални единици; ниво С1 – около 11 000 лексикални единици. Според методиката за преподаването и оценяването на знания по руски език от чужденци, установена в Русия, за постигането на основно равнище на първо ниво на общо владение на езика са нужни 160–180 часа, а при обучение от нулево ниво 440–460 часа. В случая с преподаването на български език фактът, че кандидат-студентите са от български произход, може да компенсира посочения минимум от 440–460 часа, който изисква обучението от нулево ниво. Но това, че те владеят български само на битово равнище и в неговия регионален (диалектен) вариант, не позволява да постигнат за обичайните 160–180 часа по-високо ниво на владение на български език от В1 – първия сертификационен минимум (Министерство/Ministerstvo 1999). Очевидно е, че да се изисква от учащ се с потенциал за постигане на ниво в най-добрия случай В1 – т.е. 2 000–2 300 лексикални единици, да прочете и усвои българската художествена литература, която се изучава от средношколците в България, е едно твърде голямо предизвикателство както за него самия, така и за преподавателя. Лично аз съм намерила начин да се справя с него, като преподавам с „думи прости“ съдържанието на въпросите по българска литература (и по история), включени в изпитния тест. Всички изразни средства при преподаването на тази материя трябва да бъдат приравнени към лексикалния обем и

граматичните норми, усвоени при обучението по книжовен български език. За да запозная учащите се с художествената стойност на произведенията, се стремя да им предоставя за усвояване отделни откъси от художествените текстове, залегнали в програмата на теста. Този кратък досег до творбата според мен е важно условие за създаването на възможност тя да остави трайна следа в съзнанието им и по този начин да се усвои. Собственият ми опит в изучаването на френски език ме насочи към една по-различна практика, която, доколкото ми е известно, не се прилага от българските институции при обучението по български език и литература зад граница. Става въпрос за използването на адаптирани издания на важни произведения от художествената литература, които може успешно да се прилагат не само при обучението по литература, но и за разширяване на знанията по български език. От миналото познавам два типа подобни издания:

1. Руски издания.

1.1. Учебная серия для начального чтения. *Les amours du potier. D'après Pierre Gamarra.* Издательство литературы на иностранных языках. Москва, 1961 (*Любовта на грънчаря. Според Пиер Гамара*).

1.2. Учебное пособие для начального чтения. *Lectures Faciles. L'appel sauvage. D'après J. Pionnier* (адаптировано). 2-е издание. Москва, „Высшая школа“, 1977 (*Лесни четива. Дивото зове. Според Ж. Пионийе*).

В това издание специално е отбелязано, че книгата е предназначена за неаудиторно четене във втори курс на неезиковите висши училища, а също и за лица, изучаващи френски в курсове, кръжоци и самостоятелно.

1.3. *Lectures à domicile. Henri Troyat. Les Eygletière.* Изд. „Высшая школа“. Москва, 1977 (*Домашно четене. Анри Троая. Ейглетиерови*).

Библиотека для домашнего чтения. Выпускается для студентов институтов и факультетов иностранных языков и филологических факультетов университетов. Съкратено издание на френски език, И.Б. № 770.

1.4. *Marcel Aymé. La vouivre.* Изд. „Просвещение“. Ленинградское отделение, Ленинград, 1969 (*Марсел Еме. Змията*).

Книга для чтения на III курсе факультетов французского языка педагогических институтов (на французском языке).

1.5. *Michel Bataille. L'arbre de Noël.* Ленинград. Изд. „Просвещение“. Ленинградское отделение, Ленинград, 1974 (*Мишел Батай. Коледно дърво*).

Книга для чтения на факультетах иностранных языков педагогических институтов (на французском языке).

1.6. *André Maurois. Les roses de septembre.* Изд. „Просвещение“. Ленинградское отделение, Ленинград, 1977 (*Андре Мора. Септемврийски рози*).

Книга для чтения для студентов педагогических институтов (на французском языке).

2. Френски издания от серията *Le Français universel. Ouvrages classés par ordre de difficultés* (*Универсалният френски. Книги, класифицирани по трудност*).

2.1. I-er série: moins de 1 200 mots (по-малко от 1 200 думи):

A. Dumas. La tulipe noire (*А. Дюма. Черното лале*);

A. Dumas. Le Comte de Monte Cristo (*А. Дюма. Граф Монте Кристо*);

Th. Gautier. Le Capitaine Fracasse (*Т. Готие. Капитан Фракас*);

R.L. Stevenson L'île au Trésor; Ali Baba et les quarante voleurs (*Р. Л. Стивънсън. Островът на съкровищата; Али баба и четиридесетте разбойници*).

2.2. 2-e série: moins de 1 600 mots (по-малко от 1 600 думи):

V. Hugo. Quatre-vingt-treize I; II (*В. Юго. Деветдесет и трета*);

E. Sue. Les Mysteres de Paris (*Й. Сю. Парижките потайности*);

P. Mérimée. Colomba (*П. Мериме. Коломба*);

A. de Lamartine. Graziella (*А. Ламартин. Грациела*).

2.3. 3-e série: moins de 2 000 mots (по-малко от 2 000 думи):

H. de Balzac. Eugenie Grandet (*О. дьо Балзак. Евгения Гранде*);

G. Flaubert. Salammbô (*Г. Флобер. Саламбо*);

P. Mérimée. Carmen (*П. Мериме. Кармен*).

4 série: moins de 3 000 mots (по-малко от 3 000 думи):

Stendhal. Le Rouge et le Noir (*Стендал. Червено и черно*);

Voltaire. Candide (*Волтер. Кандид*);

V. Hugo. Notre Dame de Paris (*В. Юго. Парижката Света Богородица*).

Адаптирани книги за изучаване на английски, френски, немски, испански, италиански, руски и китайски се използват и днес при обучението на чужд език, при това и в електронни варианти.²

Както е отбелязано в електронните справочници, адаптираните книги са съобразени с езиковите нива спрямо Европейската езикова рамка (A1 – C2) и по възраст. Адаптираната книга може да бъде пригодена за съответното ниво на познания по чужд език и/или със сбито съдържание с оглед възрастта на читателя (дете/възрастен). Обяснена е и разликата между двуезичната и адаптираната книга, която се състои основно в това, че двуезичната книга е полезна за обучение над ниво B2, когато е необходимо да се набави допълнителна лексика, като се избегне постоянното прелистване на речника. За разлика от това адаптираната книга представлява улеснен текст спрямо конкретно езиково равнище.

Тук бих искала да представя пример от френско издание на Виктор Юго, от което личи как произведение на френската класическа литература се редактира така, че да бъде улеснено неговото усвояване от учащи се от чужбина.

В изданието на книгата „Деветдесет и трета“ (*Quatre-vingt-treize*) е отбелязано, че тя е „пренаписана“ с 1 500 думи. Адаптацията е направена от Пиер де Бомо (Hugo 1968). Независимо от адаптацията изданието съдържа и бележки, обясняващи „някои думи и трудни изрази“ (Hugo 1968: 119–124). В добавка в края има и обръщение от съставителя, който се е ръководил от принципите на Националната комисия за основен френски език (Commission Nationale du Français Fondamental). Той благодари на всички, които по един или друг начин са му позволили да представи изданието в задоволителни френски писмени текстове с много прости структури и речник. (*Il remercie tous ceux qui, à un titre ou à un autre, lui ont permis de parvenir à présenter dans un français satisfaisant des textes écrits avec des structures et un vocabulaire très simples.*)

Ако съпоставим текста на адаптираното издание с пълния текст, ще се убедим, че преди всичко той е силно съкратен. Голяма част от съдържанието на оригинала е преразказана накратко. Освен това частта, която е издадена в пълния си вид, е „пренаписана“, като в езиково отношение е силно опростена. Може да проследим следните части от текста, които приблизително съвпадат, като езикът на публикувания

вариант е редактиран в посока към намаляване на трудността при усвояването му – срв.:

Текст в оригинала³: „Trente grenadiers, détachés en éclaireurs, et commandés par un sergent, marchaient en avant à une assez grande distance du gros de la troupe. La vivandière* du bataillon les accompagnait. Les vivandières se joignent volontiers aux avant-gardes*...“ (Тридесет гренадири, откъснати като разузнавачи и командвани от сержант, излязоха напред на значително разстояние от по-голямата част от войската. Вивандиерката на батальона ги придружаваше. Вивандиерките се присъединяват към авангардите... (Буквалният превод на френския текст е направен от Лучия Антонова за нуждите на статията.)

Текст в адаптираното издание (с. 10): *Trente soldats avancent les premiers. La vivandière* du bataillon les suit.* (Тридесет войници напредват първи. Вивандиерката* на батальона ги следва.)

Към текста в адаптираното издание има бележки с пояснения под линия на специфични думи – срв.: *vivandière** ‘лице (обикновено жена), което следва армията и продава храна и напитки на войниците’.

Продължението на текста в адаптираното издание следва така: *Les vivandières se mêlent souvent aux avant-gardes.** (Вивандиерките често се смесват с авангардите.)

Думата *avant-garde* е пояснена под линия. Това показва до каква степен се изпълнява задачата текстът да бъде максимално изяснен и по този начин да бъде достъпен за усвояване. Като европейци ние, българите, добре познаваме културната заемка *авангард* и за нас не е нужно тя да бъде пояснявана. Но тъй като френският език се изучава и от много други народи, сред които европейското културно влияние е разпространено в различна степен, съставителят привежда и това пояснение, за да постигне основната цел – едно наистина пълноценно обучение.

Продължението на текста от оригинала е следното: „On court des dangers, mais on va voir quelque chose. La curiosité est une des formes de la bravoure féminine“. (Опасността се съзнаваше, но щеше да се види нещо. Любопитството е една от формите на женската храброст.)

Продължението на текста в адаптираното издание: ... *il y a du danger, elles le savent, mais elles veulent voir ce qui se passe. Elles sont, comme toutes les femmes, plus curieuses, encore que courageuses.* (Има опасност, те го знаят, но искат да видят какво се случва. Те са като всички жени, повече любопитни, отколкото смели.)

Друг пример от текста в оригинала:

Tout à coup les soldats de cette petite troupe d'avant-garde eurent ce tressaillement connu des chasseurs qui indique qu'on touche au gîte. On avait entendu comme un souffle au centre d'un fourré, et il semblait qu'on venait de voir un mouvement dans les feuilles. Les soldats se firent signe. (Изведнъж войниците от този малък авангарден взвод изпитаха познатата тръпка на ловци, което показва, че са наблизко. Нещо се долавяше като дъх в центъра на гъсталака и сякаш току-що се видя движение в листата. Войниците си дадоха знак.)

Текст в адаптираното издание (с. 10–11): *Tout à coup les soldats de cette petite troupe d'avant-garde s'arrêtent. Comme des chasseurs, ils sentient quelque chose. Là, devant eux, il y a eu une sorte de mouvement dans les feuilles. Ils se font signe.* (Изведнъж войниците от този малък авангарден взвод се спират. Подобно на ловците, те усещат нещо. Там пред тях имаше някакво движение в листата. Те си правят знаци.)

Наред със съкращенията и обяснението на по-сложните думи и изрази в текста са опростени глаголните времена – минало несвършено и просто минало време (фр. *imparfait, passé simple*) са предадени със сегашно време, а страдателният залог (конструкции, образувани с неопределителното местоимение от типа *on ne sait jamais* 'никога не се знае') е предаден с деятелен.

Практиката да се подготвят издания с известно съкращение на текстовете на литературните произведения с учебни речници и широк разяснителен апарат към тях съществува и в българската *Библиотека за ученика*. Но за учащи се с ограничен лексикален запас и липса на познания за граматиката на българския книжовен език те не са достатъчни. Задачата да се създадат адаптирани текстове за обучение по български в чужбина изисква едно по-обстойно редактиране, за да се улесни достъпът до художествените произведения и до познанието за българската култура изобщо. Тук не става въпрос за „пренапечатване“ на текстове от българската художествена литература на латиница или „шльокавица“, за да не се учи кирилица, нито за „превод“ на езика на класиците на българската литература. Става дума за подготвяне на учебни издания, които позволяват по-добро и пълноценно усвояване на българския език, литература и култура от учащи се, чиято езикова компетентност е твърде ограничена. Както бе показано, подобни издания се използват в чуждите университети. Те трябва да се изготвят при спазването на строги стандарти и правила, които се следят от компетентни институ-

ции и органи. Но ако ние искаме българската художествена литература и българската култура да се изучават успешно зад граница, би трябвало да си отворим очите за трудностите, пред които са поставени хората, които владеят български в ограничена степен. Защото не е възможно да хвърлиш в открито море човек, който не знае добре да плува, без да го застрашиш от удавяне.

В предишни публикации, споделени в рамките на форума *Изследователски подходи в обучението по български език*, съм разглеждала езикови особености на текста от първата глава на романа „Под игото“, който е един от най-важните образци от българската класическа литература. Изучаващите български език, история и култура непременно трябва да бъдат запознати с неговото съдържание и да се докоснат до литературните му достойнства (Антонова-Василева/Antonova-Vasileva 2018). В статията обръщам внимание на някои фонетични, морфологични и лексикални особености, като посочвам какви знания за тях са отразени в най-новите трудове на Института за български език – срв.: *жедни* – фонетично явление – смесване на рефлексите на старобългарските носови гласни (БДА. ОТ/ВДА. ОТ 2001: к. № Ф 27); *тоя/този* – показателни местоимения, дублетни форми според нормите на съвременния български книжовен език (БДА. ОТ/ВДА. ОТ 2016: к. № 84–91); *челяд* – специфична българска дума, която се среща в българските балкански говори и в единични селища в Украйна в близост до границата с Полша според данните на Общославянския лингвистичен атлас (ОЛА/OLA 2015); *софра* – народна дума, разпространена в българските диалекти (БДА. ОТ/ВДА. ОТ 2001: к. № Л 6). В същия текст може да се обърне внимание и на още много други подобни форми, както и изобщо на форми, трудни за възприемане и разбиране от съвременните ученици, още повече от учащи се от чужбина. За да бъдат те подпомогнати при усвояването на текста на художественото произведение, голяма част от него може да бъде преразказана накратко, като се използват думи и форми, които съответстват на равнището на обучаващите се. Запознаването с текста на оригинала може да се съсредоточи върху отделни най-ярки части, емблематични за произведението и близки по съдържание и емоционален заряд до възприятията на кандидат-студентите. При това и тези пасажии трябва да бъдат снабдени с пояснителни бележки. Тук предлагам работа по текста на главата „Радини вълнения“ с въвеждането на два типа обяснителни бележки към адаптираното издание:

1. Обяснение под линия и включване в речник на системно употребявани думи и форми, които представляват елемент от диалектното и синонимното богатство на думи и форми, като те се отбелязват със знак*.

2. Редактиране на съответния облик в оригинала и посочване на автентичната форма под линия (за формите, които не са системни езикови явление) при отбелязването им със знак #.

XI. РАДИНИ ВЪЛНЕНИЯ

Рада свенливо* (обяснение с посочване на синоними под линия и включване в речник – срамежливо) *нареждаше ученичките на чиновелите и им даваше ниско някакви наставления** (обяснение със синоними под линия и включване в речник – давам съвет, съветвам). *Миловидното ѝ лице, оживено от вълнение, по причина на тържественния час, и осветлено от големи влажни очи, ставаше обаятелно-преlestно. Прозрачни розови облачета, играещи по бузите ѝ, издаваха трептението на свенливата*** (думите от този тип, които веднъж са обяснени, да се дават по-нататък само в речника. Бележки под линия да не се повтарят) *и душа. Рада чувстваше#* (редакция и привеждане на оригинала под линия – *чувствуваше* – форма, отпаднала от съвременния български книжовен език), *че стотина любопитни погледи падат сега върху нея, и ней** (обяснение на формата под линия и включване в речник – на нея) *ставаше неловко** (обяснение на формата под линия, посочване на синоним и включване в речник – неудобно), *та губеше самообладание. Но щом главната учителка захвана** (обяснение под линия, посочване на синоним и включване в речник – започвам, започна) *речта си и привлече вниманието върху себе си#* (редакция и привеждане на оригинала под линия – *привлече въз себе вниманието*)...

Смятам, че извършването на подобна работа над текстовете на образците от българската художествена литература, които се изучават от учащи се в чужбина, е изключително необходимо, за да се постигне тяхното пълноценно усвояване. В противен случай обучаемите се сблъскват с извънредно много трудни и непознати думи и форми в текста, което води или до отказ от изучаването, или до прилагане на добре известни негативни форми на наизустяване на факти, зад които липсват задълбочени познания. Ценното при адаптираните издания е това, че като отстраняват невъзможното за усвояване на съответното равнище, те създават условия за формиране на трайни основни познания – на

първо място за езика, а след това и за художественото произведение, за историческия факт, пресъздаден в него и т.н.

От прегледа на практиката за представяне на текстове на произведения от художествената литература на френски език за учащи се в чужбина може да се направи изводът, че те може да се използват успешно за целите на образованието. Прилагането на тези практики е наложително тогава, когато учащите се владеят съответния език само в неговата регионална форма и само на битово равнище – т.е. в преобладаващата част от българската диаспора, а в някои случаи и при онази част от съвременната българска икономическа имиграция, чиито представители произхождат от слабо развити в икономическо отношение области в провинцията. То е наложително и тогава, когато за обучението не може да се осигури достатъчен брой часове.

При подготвянето на адаптирани текстове може да се прилагат следните основни методи, добре познати в световната педагогическа и издателска практика:

1. Преразказване на части от текста с думи и форми, съответстващи на равнището на владеене на езика, и посочване само на отделни откъси от най-ярките части на оригинала.

2. Обяснение под линия и включване в речник на системно употребявани думи и форми, които представляват проява на синонимията и диалектното многообразие в езика, с отбелязване с определен знак – напр. *.

3. Редактиране на съответния облик в оригинала и посочване на автентичната форма под линия (за формите, които не са системни езикови явление) при отбелязването им в текста със съответен знак – напр. #.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

1. programa_izpit_bulgari_ot_chizhbina_studentsi.pdf
2. <https://www.ucha-ezik.com/language-books/адаптирани-книги>; <https://englishteacherfred.com/bg/graded-readers-pdf-books-free-download/>
<http://www.bookpoint.bg/?cid=3&cat=372>
<http://www.bookpoint.bg/?cid=3&cat=347>
3. https://fr.wikisource.org/wiki/Quatrevingt-treize/I,_1 Victor Hugo Quatre-vingt-treize. Texte établi par Gustave Simon, Imprimerie Nationale; Ollendorff, 1924 (9, p. 5–15).

ЛИТЕРАТУРА

- Антонова 2018: *Антонова-Василева, Л.* Най-новите трудове в областта на диалектологията, публикувани от Института за български език. – *Български език и литература*, кн. 1, с. 169. 176.
- БДА. ОТ 2001: Български диалектен атлас. Обобщаващ том. I – III. Фонетика. Акцентология. Лексика (колектив). София, КК „Труд“.
- БДА. ОТ 2016: Български диалектен атлас. Обобщаващ том. IV. Морфология. (колектив) София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.
- Кочева 2016: *Кочева, А.* Българският език на ново място по света. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.
- Министерство 1999: Министерство общого и професионального образования Российской федерации. Российская государственная система тестирования граждан зарубежных стран по русскому языку. Государственный образовательный стандарт по русскому языку как иностранному. Первый уровень. Общее владение – В1. Санкт-Петербург, Златоуст.
- ОЛА 2015: Общеславянский лингвистический атлас (ОЛА). Серия фонетико-грамматическая. Болгарские материалы. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.
- Hugo 1968: *Hugo, V.* *Quatre-vingt-treize*. Un Prince Breton a été recrit en 1 500 mots. Adaptation Pierre de Beaumot. Hatier – Paris.

REFERENCES

- Antonova 2018: *Antonova-Vasileva, L.* Nay-novite trudove v oblastta na dialektologiyata, publikuvani ot Institutata za balgarski ezik. – *Balgarski ezik i literatura*, kn. 1, s. 169–176.
- BDA. OT 2001: Bulgarski dialekten atlas. Obobshtavasht tom. I – III. Fonetika. Aktsentologiya. Leksika (kolektiv). Sofia, KK „Trud“.
- BDA. OT 2016: Bulgarski dialekten atlas. Obobshtavasht tom. IV. Morfologiya (kolektiv). Sofia, Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“.
- Hugo 1968: *Hugo, V.* *Quatre-vingt-treize*. Un Prince Breton a été recrit en 1 500 mots. Adaptation Pierre de Beaumot. Hatier – Paris.
- Kocheva 2016: *Kocheva, A.* Balgarskiyat ezik na novo myasto po sveta. Sofia, Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“.
- Ministerstvo 1999: Ministerstvo obshehego i profesional'nogo obrazovaniia Rossiiskoi federatsii. Rossiiskaia gosudarstvennaia sistema testirovaniia grazhdan zarubezhnykh stran po russkomu iazyku. Gosudarstvennyi obrazovatel'nyi standart po russkomu iazyku kak inostrannomu. Pervy uroven'. Obshchee vladenie – B1. Sankt-Peterburg, Zlatoust.

OLA 2015: Obshchoslavianski lingvisticheski atlas (OLA). Serii fonetiko-grammaticheskaia. Bolgarskie materialy. Sofia, Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“.

✉ *Проф. д-р Лучия Антонова-Василева*

Секция за българска диалектология и лингвистична география
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Prof. Luchia Antonova-Vasileva, PhD*

Department of Bulgarian Dialectology and Linguistic Geography
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria

Публикувано: 31 март 2021

Published: 31 March 2021